

Hakemli Yazılar / *Refereed Papers*

Öğrencilerin Televizyon İzlemeleri ve Bilgisayar Kullanmalarının Okuma Alışkanlıkları Üzerine Etkisi*

Impacts of Watching Television and Computer Using on Students' Reading Habits

Ayşe Gül Aksaçoğlu ve Bülent Yılmaz*****

Öz

Okuma alışkanlığı, bireylerin zihinsel ve toplumsal gelişimlerine çok yönlü katkıda bulunması işlevini, yaşanan hızlı toplumsal değişim sürecinde de sürdürmektedir. Ancak, son dönemlerde çocukların televizyon izlemelerinin ve bilgisayar kullanmalarının, onların okuma alışkanlıklarını etkilediği görülmeye başlanmıştır. Olumlu ya da olumsuz yönde olabilecek bu etkinin belirlenmesi ve bu yönde çözümler üretilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma, öğrencilerin televizyon izleme ve bilgisayar kullanmalarının, onların okuma alışkanlıkları üzerine etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışma, Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde bulunan Özel Bilkent İlköğretim Okulu ve Çankaya İlköğretim Okulu'nda eğitim gören beşinci sınıf öğrencileri üzerinde 2005 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede, bu okullardaki 222 öğrenciye anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin boş zamanlarında kitap okumayı, bilgisayar kullanma ve televizyon izleme etkinliğinden daha sonra tercih ettiği,

* Bu makale, Ayşe Gül Aksaçoğlu'nun yüksek lisans tezine (Aksaçoğlu, 2005) dayanmaktadır.

** Kütüphaneci. Özel Bilkent Lisesi Kütüphanesi. e-posta: aksacli@bilkent.edu.tr

*** Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü
e-posta: byilmaz@hacettepe.edu.tr

bilgisayar kullanma süresi ve televizyon izleme süresi ile kitap okuma sıklığı arasında ters orantılı bir ilişkinin olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Okuma alışkanlığı, Televizyon izleme, Bilgisayar kullanma*

Abstract

Reading habits contribute both to the cognitive and social developments of individuals in so many aspects. This function of the reading habit continues in the rapid social changing process of today's world. However, children's habits of television watching and computer using have been recently seen to affect their reading habits. Therefore, defining the positive or negative impacts of television and computers on children and finding solutions carries significant importance. The aim of this study is to determine the influences of the television watching and computer using on children's reading habits. In order to find out the influences, a survey was performed on all 5th grade students at Bilkent Private Primary School and Çankaya Public Primary School located within Ankara Büyükşehir Municipality borders. The questionnaire was applied to 222 students in these two schools. As a result of the study, it is clear that students prefer to play on computers and watch television in their leisure time to reading books. There is an inverse proportion apparent between the time spent using computers and watching television and the time spent on reading.

Keywords: *Reading habits, Watching television, Using computer*

Giriş

Bireysel, zihinsel ve yaratıcı bir süreç olan okuma en etkili ve en eski öğrenme biçimidir. Okuma, boş zamanları değerlendirmek, ekonomik, kültürel ve teknolojik gelişmeleri izlemek, yeni şeyler öğrenmek için yapılan bir etkinlik ya da ilgi olarak da tanımlanabilir. Çocuğun kendini daha iyi ve doğru biçimde ifade edebilmesine yardım eden okuma, onun, yaratıcılığının, yeteneklerinin, soyut düşüncelerinin, hayal gücünün, zihinsel ve motor becerilerinin gelişmesini sağla-

maktadır. Okuma gibi temel alışkanlıkların kazanılmasında, çocukluk döneminin yaşamsal bir öneme sahip olduğu belirtilmektedir (Alpay, 1990, s. 79; Yılmaz, 1998, s. 248). Bu nedenle, okuma ilgisinin, çocukluk döneminde kazanılması ve ergenlik döneminde desteklenerek alışkanlık haline dönüştürülmesi gerekmektedir. Okumanın alışkanlık haline gelebilmesi için çocuğun okumayı bir zevk ve gereksinim olarak algılaması önemlidir. Bamberger'in (1990, s. 8) Cleary'den yaptığı alıntıya göre, bireylerin boş zamanlarında okuma etkinliğini tercih etmesi ve gerçekleştirmesi bakımından 8-13 yaşları okumanın altın yılları olarak değerlendirilmektedir.

Okuyan öğrenci; düşünen, yargılayan, eleştiren, bilgiye ve kütüphaneye gereksinim duyan, çağdaş ve demokratik birey anlamına gelmektedir. Okuma, içinde bulunduğumuz çağda da nitelikli bir yaşamın önemli aracı olma özelliğini sürdürmektedir. Bir başka deyişle, okuma değişim sürecinin yok edemediği, tam tersine sözü edilen değişim sürecine uyum sağlamanın bir aracı haline gelmektedir. Güçlü bir insan etkinliği olmasına karşın, okuma alışkanlığı da diğer alışkanlıklar gibi, yaşanan değişim sürecinden olumlu, olumsuz ya da hem olumlu hem olumsuz biçimde etkilenebilmektedir. Özellikle, son on beş yılda gerçekleşen ve hızlanarak süreceği öngörülen teknolojik gelişmelerin en çok etkileyeceği alışkanlıklardan birisi "okuma" olabilecektir.

Gelişen teknoloji ile birlikte boş zamanları değerlendirme için sunulan etkinlikler nicelik olarak artarken, nitelik olarak da değişmiştir. En ucuz eğlence, bilgilenme ve boş zamanları değerlendirme aracı olarak görülen kitap, gazete, dergi gibi geleneksel kitle iletişim araçlarının yerini televizyon, radyo, bilgisayar, VCD, DVD gibi araçlar almaya başlamıştır. Toplumsal ve bireysel yaşamımızı geliştirici birçok sonuçlarının yanı sıra sözü edilen yeni kitle iletişim araçlarının sorun yaratabilecek etkilerinin olduğu da genelde kabul edilmektedir. Bu araçlar bireylerde varolan bazı olumlu alışkanlık ve davranış biçimlerini değiştirebilmekte, yeni tutumlar geliştirmektedir. Yarattığı bu yeni tutum, davranış, alışkanlıklar ve bireyi edilgenleştiren etkisi nedeniyle "elektronik dadıdan", "aptal kutusu" gibi adlandırmalara konu olan televizyon, eğlence, eğitim ve boş zamanları değerlendirmede neredeyse "biricik" araç niteliği taşımaktadır. Bireylere ve dolayısıyla çocuklara yeni fırsat ve olanaklar yaratmakla birlikte bazı sakıncalar getiren diğer teknolojik araç ise, bilgisayarlardır. Çocuklarda yeni bir yaşam biçimi yaratacak denli güçlü etkilere sahip bu iki aracın, toplumsal ve bireysel bir etkinlik/ alışkanlık olan okumayı etkilemesi olası görünmektedir.

Okuma Alışkanlığı

Okuma alışkanlığı, okumanın bir anlamda otomatikleşmiş bir davranışa dönüştürülmesi olarak tanımlanabilmektedir. Kısaca tanımlayacak olursak, okuma alışkanlığı; “bireyin bir gereksinim ve zevk kaynağı olarak algılanması sonucu okuma eylemini yaşam boyu, sürekli, düzenli ve eleştirel bir biçimde gerçekleştirmesidir” (Yılmaz, 1993, s. 30). Okuma alışkanlığının hem toplumsal hem de bireysel düzeyde yararları söz konusu olmaktadır. Çalışmamız kapsamına daha uygun olduğu için okuma alışkanlığının çocuk için bireysel yararlarını sıralayacak olursak, okuma alışkanlığı çocuğun;

- zihinsel gelişimine doğrudan katkıda bulunur;
- anadilini doğru ve yeterli bir biçimde kullanmasını sağlar;
- kelime dağarcığının zenginleşmesine doğrudan yardım eder;
- sağlıklı ve güçlü bir kişilik geliştirmesine katkıda bulunur;
- iletişim becerisinin güçlenmesine yardımcı olur;
- eğitim ve öğretim başarısını artırır.

Yukarıda sıralanan yararların çocuğun zihinsel ve kişilik gelişimi açısından son derece önemli olduğu söylenebilir. Ergenlik başlangıcının alışkanlıklar ve dolayısıyla okuma alışkanlığı açısından kritik bir aşama oluşu, yukarıda sıralanan ve çocuk için yeni bir yaşam dönemi yaratmaya başlayan özelliklerden kaynaklanmaktadır. Olasılıksal düşünme, akıl yürütme, soyut konularla ilgilenme ve bundan zevk alma, nedensel bakabilme ve yorumlama gücü kazanmaya başlama çocuk için okuma alışkanlığı ile ilişkisini başlatacak ve/ veya güçlendirecek özelliklerdir. Okudukça soyut düşünme gücü artacak, soyut düşünme gücü arttıkça okumaya daha çok ilgi duyacaktır.

Okuma alışkanlığı düzeyleri konusunda dünyada kabul edilen standart ölçütler bulunmamaktadır. Her toplum varolan uluslararası yaklaşımları kendi kültürel ve toplumsal özelliklerini de gözönüne alarak bu konuda bazı ölçütler geliştirebilir. Bu çalışmada özellikle ALA (1978) ve UNESCO'nun (Staiger, 1979) önerdiği ölçütlerden yararlanılarak şu düzeyler temel alınacaktır:

1. Üst Düzey Okuyucu: Ayda 2 kitap veya daha fazla kitap okuyan okuyucu,
2. Orta Düzey Okuyucu: Ayda 1 kitap okuyan okuyucu,
3. Zayıf Okuyucu: 2 ayda 1 kitap veya daha az kitap okuyan okuyucudur.

Kısaca belirtecek olursak, çocuklar şu nedenlerle kitap okuyabilirler;

- Hoşlandıkları için,
- Boş zamanlarını değerlendirmek ve eğlenmek için,
- Eğitim başarılarını artırmak için,
- Okuyan kişilere özendikleri ve onlara benzemek için,
- Anne, baba ve/ veya öğretmenleri istediği için,
- Toplum ve arkadaş grubu içinde farklı bir statü ve kimlik kazanmak için.

Bu amaçlar bireyden bireye değişebildiği gibi, çoğu zaman birden fazla amaç da söz konusu olabilmektedir.

Gerek dünyada gerekse Türkiye’de okuma, okuma alışkanlığı, okuma problemleri ve çözüm önerileri, okuma hataları, okuma eğilimleri, okuma alışkanlığını geliştirmeye yönelik programlar, okuma alışkanlığı kazanılmasında olumlu ve olumsuz etkileri olan aile, öğretmen, televizyon, bilgisayar, kütüphane gibi faktörlere yönelik çeşitli araştırmalar yapılmakta ve çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmaktadır.¹

Televizyon İzleme ve Okuma Alışkanlığı Arasındaki İlişki

Yüzyıllar boyunca insanlar tarafından icat edilen her araç varolan kültürel, toplumsal, ekonomik ve politik yapı üzerinde etkili olarak, toplumsal ve bireysel tutum ve davranışların değişmesine veya yeniden şekillenmesine neden olabilmektedir. Tutum ve davranışlardaki bu değişim bazen olumlu, bazen olumsuz, bazen de hem olumlu hem olumsuz sonuçlar yaratabilmektedir.

Televizyon daha çok yetişkinlere yönelik bir kitle iletişim aracı, güçlü bir bilgi aktarma, etkili bir öğrenme, dünyaların, kültürlerin ve insanların bir araya getirilmesi için hizmet veren, görüntüyü çocuğun ayağına getiren, evrene açılma isteğine uygun düşen, aynı anda göze ve kulağa hitap eden, ışık hızıyla yayılan, şimdiki zamanı merkezine alan elektronik bir araçtır (Aral ve Aktaş, 1997, s. 105; Gürün, 1984, s. 144; Sayın, 1999, s. 168).

Televizyonun çocukların gelişimi üzerindeki etkileri incelenirken, çocukların

¹ Bu konuda bkz. Bayram, 1990; Bintz, 1993, s. 610-611, Boztepe, 2002, s. 143-146; Brooks ve diğerleri, 1997; Devrimci, 1993, s. 119-120; Dökmen, 1994; Furi-Perry, 2003, s. 24; Luma, 2002, s. 2, 63, 112-114; Mavi, 1995, s. 69, 108-109, 115; Özçelebi ve Cebecioğlu 1990; Stenberg, 2001, s. 1; Sullivan, 1991, s. 40; Şimşek, 2003, s. 58,112-113; Virgil, 1994, s. 53; Yılmaz, 1995, s. 329, 331; Yılmaz, 2000, s. 450, 457.

gelişim ve iletişim özelliklerine dikkat edilmesi ve bu iki konunun bütün olarak ele alınması gerekmektedir. Ailelerin sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri de televizyon izlemeyi etkilemektedir. “Ailelerin sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi yükseldikçe çocukları ile ilgili eğitimsel değerlerinin ve beklentilerinin arttığı ve çocuklarını bu yönde yönlendirdikleri belirtilebilir” (Aral ve Aktaş, 1997, s. 103). Televizyonun evde bulunduğu yer, izleyicinin yaşı, izleyicinin eğitim ve kültür seviyesi, öğrenim durumu ve ailenin televizyon izleme alışkanlıkları televizyonun gücünü etkileyen faktörlerdir.

Genelde olumsuz etkileri ön plana çıkarılan televizyonun teknolojik bir ürün olarak toplumsal yaşamı geliştirici etkisinin de olduğu söylenebilir. Televizyon ile aynı anda dünyanın farklı yerleşim birimlerinde bulunan çok sayıda insana ulaşılabilir. İnsanlar dünyadaki olaylardan anında haberdar olabilmektedir. Kişi televizyon izlerken eğlenmekte ve eğlenirken öğrenebilmektedir. Uydu yayınları coğrafi sınırları ortadan kaldırarak, farklı kültürleri öğrenme fırsatı vermektedir. Televizyonda yayınlanan programlarla, yaşanan olumsuzluklar sergilenmekte ve böylece insanların bilinçlenmesine yardımcı olabilmektedir. Televizyon insanların bakış açısını genişletebilir. Ayrıca, televizyon ailenin bir arada zaman geçirmesini sağlayan bir aile etkinliği olarak da düşünülebilir (Turam, 1996, s. 9). Televizyonun eğitimde kullanılması ile çocuklar daha kolay öğrenmekte, dil gelişimleri hızlanmakta, sözcük hazineleri genişlemektedir. Çocukların bilgisini artırırken, hayal güçlerini de geliştirmektedir. Çocuk televizyon izlerken oyalanır, uslanır ve anne babası için sorun olmaktan çıkar. Böyle düşünüldüğünde televizyon iyi bir avutucu, iyi bir çocuk bakıcısıdır (Yavuzer, 1994, s. 80). Çocuklara videokasetler ile daha kapsamlı deneyler gösterilebilir. Televizyon seyreden çocuklar daha gelişmiş bir görüntü bilincine ve bilgi birikimine sahiptir (Turam, 1996, s. 46). Televizyon dünyadaki görüntüler ve inanışlar hakkındaki kültürel tanımların gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Groebel, 1998, s. 4). Televizyon, çeşitli ülkeler hakkındaki düşünceler ve görüntülerle çocukların ilgisini çekerek, onlarda öğrenme isteğinin artmasına yardımcı olmakta, kendi düşüncelerini mantıklı ve düzgün bir biçimde ifade etmelerini sağlamaktadır.

Televizyon bilinçli kullanıldığında, kolay bir öğrenme yöntemi olmasına karşın, kaçış ve dinlenme aracı olarak da kullanılır (Evra, 1998, s. 30). Televizyon ve bilgisayar gibi yeni görsel kitle iletişim araçları çocukların fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişimine olumlu etkilerinin yanında olumsuz etkileri olabilmektedir. Çocuklar yetişkinlere göre izlediklerinden daha fazla etkilenirler, izlediklerini sorgulama ve değerlendirme becerileri henüz yeterince

gelişmemiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) yapılan araştırmaya göre 8-16 yaş arasındaki çocukların %60'nın kendi odasında televizyonu olduğu, televizyon izlemenin hareket gerektirmeyen pasif bir etkinlik olması nedeniyle, konsantre güçlüğüne oluşmasına neden olduğu anlaşılmıştır ("Televizyon çocukları uyuşturuyor", 2004).

Televizyon, çocukların duyarsızlaşmasına, şiddet içeren saldırgan davranışlarda bulunmalarına, konsantrasyon sorunları yaşamalarına, sağlıklı beslenme alışkanlıkları edinmelerine, dünya ile ilgili gerçek dışı düşüncelere sahip olmalarına, bilinçsiz bir tüketici olmalarına, yanlış kişilerle özdeşim kurmalarına, hayal güçlerinin, okuma ve yazma becerilerinin zayıflamasına neden olabilir (Berkowitz ve Rogers, 1986, s. 62, 67, 69; Evra, 1998, s. 32-33, 128; Greenfield, 1984, s. 49; Gunter ve Mcalleer, 1997, s. 24, s. 173; Holtzman ve Lagunes, 1981, s. 22; Koolstra, Voort ve Kamp, 1997, s. 32, 128, 133). Turam'ın (1996, s. 27) da belirttiği gibi popüler kültürün oluşmasını sağlayan televizyon insanların boş zamanlarını doldurarak yaratıcı, sosyal ve kültürel etkinliklere zaman ayırmalarına meydan vermeyebilir. Televizyon kitap okuma gibi beceri geliştirici ve yaratıcı etkinliklerin yerini alabilmektedir (Aral ve Aktaş, 1997, s. 104-105; Beentjes ve Voort, 1988, s. 393-395; Groebel, 1998, s. 4).

Gagne (1992), televizyonun çocukların okuma davranışlarını geliştirdiği, okuma kategorilerini yükselttiği, kitap seçimlerine yardımcı olduğu, televizyon izlemenin eğlence amacıyla okuma üzerinde etkili olduğunu, televizyonun çocukları okumaya yönlendirebilecek bir araç olduğunu savunmaktadır. Okumayı olumlu bir etkinlik olarak sunan, içeriği ve düzeyi izleyenlere göre uygun olan film, belgesel, reklam vb. programlar izleyenlerde okumaya karşı istek yaratabilir. Özellikle, kendilerini bir model ile özdeşleştiren çocuklar için televizyonda gördükleri okuyan kahramanlar onlarda okuma konusunda olumlu etkiler yaratacaktır. Kısaca belirtmek gerekirse, televizyonun çocukların okuma alışkanlıkları üzerinde olumlu etkiye sahip olmasının büyük ölçüde televizyon programlarının içeriği ve niteliği ile yakından ilgili olduğu açıktır. Nitelsiz televizyon yayınlarının çocukların okuma alışkanlıklarını olumlu etkilemesi beklenemez. Türkiye'de çocuklara yönelik televizyon yayınlarının niteliği konusunda olumlu bir yapının olduğunu söylemek güç görünmektedir. Radyo Televizyon Üst Kurulu'nun çocuklara yönelik televizyon yayınları ile ilgili yaptığı kamuoyu araştırması sonucunda; çocuklara yönelik mevcut yayınların yeterli düzeyde olmadığı belirtilirken, anketi yanıtlayanların %98'i çocukları eğitici yönde kaliteli programlar yapılmasını istediklerini dile getirmişlerdir (RTÜK, 1997, s. 5-6). Ayrıca, ankete katılanların %74'ü çocuklara yönelik mevcut yayınların

yeterli düzeyde olmadığını söylemiştir (RTÜK, 1997, s. 20). Görüldüğü gibi, Türkiye’de toplumun %74’ü çocuklarına yönelik televizyon yayımlarını yetersiz bulmaktadır. Bu yetersiz yapı ile Türkiye’de televizyonun okuma alışkanlığı konusunda olumlu etki yaratmasını beklemek güç görünmektedir.

Televizyonun okuma alışkanlığı üzerine olumsuz etkisi genelde daha güçlü bir eğilim olarak göze çarpmaktadır. Yapılan çeşitli araştırmalara göre öğrencilerin ve ailelerinin televizyon izleyerek harcadıkları zamanın, öğrencilerin okuma alışkanlıkları üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğu görülmüştür (Beentjes ve Voort, 1988, s. 390-395; Woolf, 1980). Televizyonun okuma alışkanlığına olumsuz etkisinin temel boyutlarından birisinin, televizyonun bireylerde genelde okumayı çok fazla içermeyen, görselliğe dayalı yeni bir yaşam tarzı (yaşama biçimi) yaratması olduğu söylenebilir. Bu anlamda, Furi-Perry (2003, s. 24) günümüz gençlerinin televizyon ekranlarına mihlanmış, çevrimiçi sohbet odaları tarafından büyülenmiş, video oyunları bağımlısı olduklarını, gerekli olmadıkça okumaktan kaçtıklarını ve okumayı sevmediklerini belirtmektedir. Bir televizyon programında kamera açısı, kişi ve hareketler üç saniyede bir değişmektedir. İzleyicilerin algıladıklarını seçme, ayıklama ve değerlendirme için zamanı yoktur. İzleyicinin dikkatini toplayabilmek için görsel imajlar ve çarpıcı sesler devamlı değiştirilerek verilir. Böylece bireyler bilgiyi “küçük birimler” halinde almaktadır. Bu durum insanların bir noktada uzun süreli dikkat toplamasını ve konsantrasyonunu zorlaştırmaktadır. Çocuklar bilgiyi küçük parçalar halinde almaya alıştıklarından öğretmenlerini dinlemekte, kitap okumakta zorlanmakta ve konsantrasyon sorunu yaşamaktadırlar (Canter, 1998, s. 6). Sözü edilen bu durumun çocuklarda giderek yeni bir algılama biçimi yaratabileceği ve bu yeni algılama biçiminin de okumayı çekici ve kolay bir etkinlik olarak kabul etmeyeceği öngörülebilir. Ayrıca, televizyon çocukları düş ve zihin tembelleri olmaya yöneltmektedir (Turam, 1996, s. 47).

Televizyonun okuma alışkanlığı üzerindeki olumsuz etkisinin önemli nedenlerinden birisi de, onun genelde çok zaman alıcı/ çalıcı niteliğidir. Yapılan araştırmalar çocukların televizyon izlemeye, kitap okuma, müzik, resim etkinliklerine göre daha fazla zaman ayırdıklarını, sosyo-ekonomik açıdan alt düzeydeki çocukların daha uzun süre televizyon seyrettiklerini ve az okuduklarını, televizyon izlemenin çocukların boş zamanlarını azaltması nedeniyle okuma alışkanlığı üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğunu göstermiştir (Aral ve Aktaş, 1997, s. 104-105; Beentjes ve Voort, 1988, s. 401; Hampton, 1985; Smith, 1982).

Dikkat çekilmesi gereken diğer bir nokta ise, televizyon yayımlarındaki, şiddet ve saldırgan görüntülerdir. Araştırma sonuçlarına göre, televizyonun çocuk-

ların yaşamlarında şiddetin, saldırgan davranışların oluşmasında etkili olduğu, çocukların televizyon izleyebileceği saatlerde onları şiddet kullanmaya özendirerek, şiddet görüntüleri içeren programlara yer verildiği belirlenmiştir (Groebel, 1998, s. 4; Özdiker ve diğerleri, 1997, s. 2-14; RTÜK, 1997, s.12-14). Okuma alışkanlığını, genelde bireylere, özellikle de çocuklara insanlar arası ilişkilerde sorunlarını iletişimle, konuşarak, değerlendirip tartışarak çözme becerisini geliştiren bir etkinlik olarak düşünmek yanlış olmayacaktır. Oysa içeriği genelde denetlenemeyen televizyon yayınları, şiddet ögesini bolca kullanmakta, kişilere sorunlarını çözme yolu olarak şiddeti önerebilmektedir. Şiddeti bir sorun çözme aracı olarak benimseyen çocukların, bilgiyi, dolayısıyla okumayı sorun çözme aracı olarak kabul etmesi ve kullanması güçleşmekte, böylece okumaktan uzaklaşmaktadır.

Bilgisayar Kullanma ve Okuma Alışkanlığı Arasındaki İlişki

Günümüzde çocukların okuma alışkanlığı üzerinde olumlu ve / veya olumsuz etkisi olan, televizyondan daha çekici ve popüler olan görsel-işitsel kitle iletişim araçlarından biri de bilgisayardır. Bilgisayarlar çok miktardaki veriyi kısa sürede işleyen araçlardır (Stephens ve Treays, 1999, s. 4). Anne ve babalar teknolojinin, eğitimin ve öğretimin niteliğini artıracığına inanmakta, buna bağlı olarak da her ebeveyn çocuğuna kişisel bilgisayar almak için maddi koşullarını zorlamaktadır. Ancak, birçok anne ve babanın yeni teknolojiyi nasıl kullanacaklarını bilmemeleri, çocukların bilgisayarı eğitimden çok eğlence amacıyla kullanmaları, ailelerin denetim eksikliği, genç ve esnek zihinlerin evde ve okulda zamanlarının büyük bir bölümünü bilgisayar ekranı önünde geçirmelerine neden olmaktadır. Her teknolojik ürün gibi bilgisayarların da çocukların zihinsel, bedensel, ruhsal ve toplumsal gelişimleri üzerinde olumlu ve olumsuz etkilerinin olacağı söylenebilir. Etkinin olumlu ve olumsuzluğunu belirleyecek unsurların en başta bilgisayar kullanım süresi, bilgisayar kullanım amaçları, ailelerin ve diğer ilgililerin bu konudaki yaklaşımları olduğu söylenebilir.

Çocuklar bilgisayarı İnterneti kullanmak, oyun oynamak, eğitim ve öğretim amacı ile kullanmaktadır. Bilgisayarın ve İnternetin yalnız başına çok az eğitim-sel değere sahip olduğu söylenebilir. Ancak, teknoloji iyi kullanıldığında, çocuklara erişemeyecekleri çok geniş bir bilgi deposunu kullanmalarına izin verir. Kişilerin ırk, renk ve etnik özelliklerini ortadan kaldırarak, önyargısız bir iletişim kurulmasını ve ortak bir dünya kültürünün oluşmasına yardımcı olabilir. Diğer

bir deyişle, gerçek çalışma grupları ve uluslararası e-posta arkadaşları ile kitasal köprüler parçalanır (Akgül, 1995; Brant, 2003, s. 54). Buna karşın, Birkets (2004, s. 51) bilgisayarın okuma alışkanlığını geriletliğini; Lieberman (1986) ise, bilgisayar oyunlarının okumadan alınan zevkin azalmasına, okuma başarısının düşmesine neden olduğunu dile getirmektedirler. ABD’de yapılan bir araştırmada deneklerin %37’si teknolojinin okumayı azalttığını belirtmişlerdir (Brant, 2003, s. 53).

Televizyon gibi çocuğun toplumsallaşmasına olumsuz etkileri olabilen bilgisayar da, çocukların şiddet içeren saldırgan davranışlarda bulunmalarına, fikir hırsızlığı yapmalarına, aile ilişkilerinin, konuşma, yazma becerilerinin zayıflamasına, bedensel rahatsızlıklar ve konsantrasyon sorunları yaşamalarına neden olabilir (Greenfield, 1984, s. 147; Healy, 1999, s. 123-124; Lieberman, 1986). İnternetin son zamanlarda kuşkulu ve şüpheli bir kaynak olduğu, öğrencilerin fikir hırsızlığı yapmasını ve kopya çekmesini kolaylaştırdığı belirtilmektedir (Hastings, 2003, s. 55). Önemli bir başka nokta ise, çocukların İnternet ortamındaki bilgilerin güvenilirliği ve doğruluğunu değerlendirme becerisine sahip olmalarındadır (Hirsch, 1999, s. 1266-1267). Bilgisayar, çocukların yazma ve dil becerilerinin gelişmesini olumsuz etkilemektedir (Greenfield, 1984, s. 147). Çünkü öğrenciler kompozisyon ve yaratıcı yazı çalışmalarını bilgisayarda, bilgisayarın kelime işlemci özelliğinden yararlanarak yazabilmektedirler. Dilbilgisi için zihinsel bir çaba göstermelerine ve zaman harcamalarına gerek kalmadığını düşünebilirler. Çünkü bilgisayar gerekli düzeltmeleri otomatik olarak yapmaktadır. Bilgisayarın, okumadan alınan zevkin azalmasına, okuma başarısının düşmesine, kitap okumaya ayrılan zamanın azalmasına, hayal gücünün gerilemesine ve sık televizyon izlenmesine de yol açabileceği öne sürülmektedir (Beentjes, Koolstra, Marseille ve Voort, 2001, s. 109-110; Birkets, 2004, s. 51; Brant, 2003, s. 53; Markoff, 2000; O’Toole, 2000, s.1,7). Sonuç olarak, televizyon izleme ve bilgisayar kullanmanın çocukların kitap okuma, müzik dinleme, arkadaşları ile oynama, resim yapma gibi yaratıcı etkinliklere ayırdıkları zamanın yerini aldığını söyleyebiliriz.

Bilgisayar da televizyon gibi çocukların genelde yaşama tarzını değiştirdiği, diğer etkinliklere ayıracağı zamanı aldığı ve yaratıcılığı zayıflattığı için okuma alışkanlıklarını olumsuz etkileyebilmektedir. Yapılan bir araştırmada “Teknoloji hangi etkinlikleri yapmanızı azalttı” sorusuna verilen yanıtlara göre, çocukların %37’si okuma, %29’u oyun oynama, %27’si spor yapma ve %8’i bir müzik enstrümanı çalma etkinliklerini azalttığını belirtmiştir (Brant, 2003, s. 53).

Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Yapılan araştırmanın amacı, televizyon izleme ve bilgisayar kullanmanın ilköğretim 5. sınıfa giden ve ailelerin sosyo-ekonomik durumu yüksek öğrencilerin okuma alışkanlıkları üzerinde etkisi olup olmadığını, varsa bu etkinin nedenlerini, niteliğini ve düzeyini belirlemektir.

Araştırmada betimleme yöntemi kullanılmıştır. Okuma, çoğunlukla “okul çocukluğu” döneminde şekillenmeye başladığı ve “buluş veya ergenlik başları” döneminde alışkanlık haline dönüştürülebildiği için, çalışmada ilköğretim beşinci sınıf öğrencileri seçilmiştir. Çalışmanın alanını Özel Bilkent İlköğretim Okulu ve Çankaya İlköğretim Okulu beşinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Ayrıca, araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için evinde bilgisayara sahip öğrencilere erişilmesinin gerekliliği nedeniyle, çoğunlukla sosyo-ekonomik düzeyi yüksek ailelerin çocuklarının eğitim gördükleri bir devlet okulu olan Çankaya İlköğretim Okulu seçilmiştir. Araştırma 2005 yılında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde bulunan ilköğretim okulu beşinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Evreni oluşturan toplam öğrenci sayısı 59 614'tür (N. Çelenk, Kişisel İletişim, 16 Mayıs 2005). Örneklem alınan öğrenci sayısı ise toplam 222'dir. Çıngı'ya (1990, s. 264) göre, 0,95 güven düzeyi $\pm 0,04$ hoşgörü miktarına göre evreni temsil etmesi gereken örneklem sayısı 216'dır. Örneklemimiz 222 olduğundan evreni temsil etmektedir.

Veri toplama tekniği olarak anket uygulanmıştır. Anket sonuçları SPSS (Statistical Package of Social Science) istatistik programı ile değerlendirilmiştir. Ayrıca, anket uygulama sırasında öğrenci ve öğretmenlerle görüşme yapılmıştır.

Bulgular ve Değerlendirme²

Bu bölümde, 222 öğrencinin anket sorularına verdikleri yanıtlar değerlendirilerek yorumlanmaktadır. Elde edilen bulgular ile öğrencilerin kitap okuma, televizyon izleme ve bilgisayar kullanma durumları saptanacak, daha sonra ise bunların arasındaki ilişkiler irdelenmeye çalışılacaktır.

² Daha ayrıntılı ve kapsamlı değerlendirme ve sonuçlar için bkz. Aksaçlıoğlu, 2005.

Öğrencilerin Kitap Okuma Durumları

Araştırmanın temel konusunu oluşturan öğrencilerin kitap okuma durumları; okuma sıklığı ve okuma nedenleri bağlamında ele alınmıştır. Öğrencilerin okuma sıklığına ilişkin veriler Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1. Öğrencilerin Okuma Sıklığı

<i>Okuma Sıklığı</i>	Sayı	%
Hiç okumam	1	0,5
2 ayda 1 kitap ya da daha az	19	8,6
Ayda 1 kitap	76	34,2
Ayda 2 kitap ve daha fazla	126	56,8
Toplam	222	100,1

Genelde değerlendirilecek olursa, anket uygulanan öğrencilerin okuma durumlarının olumlu bir görüntü sergilediği söylenebilir. Hiç kitap okumayan ve az okuyan öğrenci oranının düşüklüğü, orta ve üst düzey oranının yüksekliği sözü edilen olumlu görüntünün dayanağını oluşturmaktadır. Öğretmenlerden edindiğimiz bilgilere göre, bu olumlu durumda kitap okumanın okul eğitim programlarında zorunlu olmasının ve eğitimcilerin bu konuda gerçekten duyarlı davranmalarının temel etken olduğu anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin kitap okuma durumlarının ortaya konulması açısından ele alınması gereken bir başka boyut kitap okuma nedenleridir. Buna ilişkin tablo (Tablo 2) aşağıdadır.

Tablo 2. Öğrencilerin Kitap Okuma Nedenleri

<i>Kitap Okuma Nedenleri</i>	Sayı	%
Hoşlandığım için	108	48,6
Derslerime katkısı olması için	41	18,5
İyi bir boş zaman etkinliği olduğunu düşündüğüm için	41	18,5
Başka yapacak birşey bulamadığım için	14	6,3
Diğer	18	8,1
Toplam	222	100,0

Bu verilere göre, öğrencilerin yarıya yakınının hoşlandıkları için okudukları, bunu iyi bir boş zaman etkinliği olması ve derslere katkı sağlaması amacıyla okumanın izlediği görülmektedir. Bu sıralamaya dayanarak, öğrencilerin kitap

okuma nedenlerinin okuma alışkanlığı olgusu açısından olumlu olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin Televizyon İzleme Durumları

Araştırmamızın temel konusunu oluşturan parçalardan birisi de öğrencilerin televizyon izleme durumudur. Bu başlık altında öğrencilerin televizyon izleme sıklığı incelenmiştir. Anket bulgularına göre öğrencilerden %35,1'nin (78) kendi odasında televizyonu varken, %64,9'nun (144) yoktur. Öğrencilerin hafta içi ve hafta sonu televizyon izleme sıklığı ile ilgili veriler aşağıda Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Hafta İçi- Hafta Sonu Televizyon İzleme Sıklığı

<i>TV İzleme Süresi (Günde)</i>	<i>Hafta içi</i>		<i>Hafta sonu</i>	
	Sayı	%	Sayı	%
0-1 saat	108	48,6	22	9,9
2-3 saat	99	44,6	127	57,2
4 saat ve daha fazla	15	6,8	73	32,9
Toplam	222	100,0	222	100,0

Bu verilere göre, öğrencilerin yaklaşık üçte birinin hafta sonu televizyon bağımlısı haline geldiği, bu oranın önemli olduğu, 2-3 saat televizyon izleme oranında oldukça yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, öğrenciler için az sayılmayacak günde 2-3 saat televizyon izleme sıklıklarının hem hafta içi hem de hafta sonu yüksek oluşu dikkati çekmektedir.

Öğrencilerin Bilgisayar Kullanma Durumları

Araştırmamızda öğrencilerin kitap okuma alışkanlıklarını etkileyeceği düşünülerek ele alınması planlanan bir diğer öge de bilgisayar kullanımıdır. Öğrencilerin bilgisayar kullanım sıklıklarını gösteren veriler Tablo 4'de yer almaktadır.

Tablo 4. Öğrencilerin Hafta İçi – Hafta Sonu Bilgisayar Kullanma Süresi

<i>Bilgisayar Kullanma Süresi (Günde)</i>	<i>Haftaİçi</i>		<i>Haftasonu</i>	
	Sayı	%	Sayı	%
0-1 Saat	184	82,9	96	43,2
2-3 Saat	31	14,0	95	42,8
4 saat ve daha fazla	7	3,2	31	14,0
Toplam	222	100,1	222	100,0

Buna göre hafta sonu bilgisayar kullanma sıklığı, hafta içine göre çok daha yüksektir. Öğrencilerin yarıdan fazlasının (%56,8) hafta sonu günde 2 saat ve üzerinde bilgisayar kullandığı görülmektedir. Kullanım süresinin hafta sonu yükselmesinde temel etkenin, öğrencilerin boş zamanlarının artması olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin Bilgisayar Kullanma Amaçları

Öğrencilerin bilgisayarı kullanma amaçları Tablo 5’de ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin Bilgisayar Kullanma Amaçları

<i>Bilgisayar Kullanma Amaçları</i>	Sayı	%
Oyun oynamak	43	19,5
Sohbet	3	1,3
Ödev yazmak	1	0,4
İnternette dolaşmak	2	0,9
Ödev araştırmak	10	4,5
Oyun oynamak ve ödev yazmak	38	17,1
Oyun oynamak ve İnternette dolaşmak	16	7,2
Oyun oynamak ve okul ödevlerini araştırmak	61	27,5
Oyun oynamak ve e-posta	4	1,8
Oyun oynamak ve sohbet	8	3,6
Ödev yazmak ve okul ödevlerini araştırmak	23	10,4
Diğer	13	5,8
Toplam	222	100,0

Anketi yanıtlayan öğrencilerin bilgisayarı ağırlıklı olarak oyun oynamak ve ödevlerini araştırmak (%27,5), oyun oynamak (%19,5), oyun oynamak ve ödev yazmak (%17,1) amacıyla kullandıklarını, %5,8’i (13) diğer seçeneği altında; bilgisayarı sohbet ve internette dolaşmak (1), sohbet ve okul ödevlerini araştırmak (1), e-posta ve okul ödevlerini araştırmak (1), e-posta ve ödev yazmak (3), ödev

yazmak ve internette dolaşmak (3), ödev araştırmak ve internette dolaşmak (4) amacıyla kullandıklarını belirtmişlerdir. İçinde “oyun oynamak” amacının olmadığı seçeneklerin (sohbet, ödev yazmak, İnternette dolaşmak, ödev araştırmak) toplam oranının %16,6’da kalması, oyun oynamanın tek başına ya da diğer amaçlarla birlikte yer aldığı seçeneklerin toplam oranının ise %76,7 olması dikkat çekicidir. Bilgisayar kullanımında öğrenciler için birinci sıradaki amacın “oyun oynamak” olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Öğrencilerin Boş Zaman Etkinlikleri Olarak Kitap Okuma, Televizyon İzleme ve Bilgisayar Kullanma Tercihleri

Öğrencilerden boş zaman etkinliği olarak kitap okumak, televizyon izlemek ve bilgisayar kullanmak arasında bir tercih sıralaması yapmaları istenmiştir. Araştırmamız açısından sıralama ve sıralamadaki oranların büyük önem taşıyacağı düşünülmüştür.

Tablo 6. Öğrencilerin Boş Zaman Etkinlikleri Olarak Kitap Okuma, Televizyon İzleme ve Bilgisayar Kullanma Tercihleri

<i>Etkinlikler</i>	<i>Birinci Tercih</i>		<i>İkinci Tercih</i>		<i>Üçüncü Tercih</i>		<i>Toplam</i>	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Televizyon İzlemek	79	35,6	73	32,9	70	31,5	222	100,0
Bilgisayar Kullanmak	84	37,8	50	22,5	88	39,6	222	99,9
Kitap Okumak	59	26,6	99	44,6	64	28,8	222	100,0

Tablo 6’ya göre, öğrencilerin boş zamanlarında yapmayı tercih ettikleri ilk üç etkinlik sırasıyla bilgisayar kullanmak (%37,8), televizyon izlemek (%35,6) ve kitap okumaktır (%26,6). Anketi yanıtlayan öğrencilerin çoğunluğu ilk sırada (%73,4) bilgisayar kullanmayı ve televizyon izlemeyi tercih ederken, sadece %26,6’lık kısmının kitap okumayı ilk sırada tercih ettiği Tablo 6’da görülmektedir. Kuşkusuz, öğrencilerin boş zamanlarında gerçekleştirdikleri başka etkinlikler de vardır. Ancak, araştırmamız açısından bu üç etkinlik arasında bir seçim / sıralama yapmaları, kitap okumanın onlar için hem bilinçlerinde hem de uygulamada hangi sırada olduğunu ortaya çıkarmada son derece önemlidir. Elde edilen verilere göre, kitap okuma öğrencilerin boş zamanlarında yapmak istediği bu üç etkinlik arasında son sırada yer almaktadır. Yani, bilgisayar kullanma ve televizyon izleme öğrencilerin kitap okumaya göre daha öncelikli tercih ettikleri

etkinliklerdir. Önceliği bu etkinliğe vermelerinin, kitap okuma alışkanlıklarını etkilemeyeceğini düşünmek ise olası görünmemektedir. En azından zaman ögesi açısından bu etkinin olacağı söylenebilir.

Öğrencilerin Televizyon İzleme ve Kitap Okuma Durumları Arasındaki İlişki

Öğrencilerin televizyon izleme sıklığı ve okuma sıklığı arasındaki ilişki Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Öğrencilerin Kitap Okuma Sıklığı ve Televizyon İzleme Sıklığı

<i>Okuma Sıklığı</i>	<i>Televizyon İzleme Sıklığı (Günde)</i>					
	0-1 saat		2-3 saat		4 saat ve daha fazla	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç okumam			1	0,8		
2 ayda 1 kitap ya da daha az	3	13,6	7	5,5	9	12,7
Ayda 1 kitap	6	27,3	39	30,7	30	42,2
Ayda 2 kitap ve daha fazla	13	59,1	80	63,0	32	45,1
Toplam	22	100,0	127	100,0	71	100,0

Öğrencilerin televizyon izleme durumlarının onların okuma sıklıklarını nasıl etkilediğine yönelik Tablo 7’de yer alan verileri değerlendirirken “çok izleme” ve “çok okuma” seçeneklerine dikkat çekmek gerekmektedir. Buna göre, günde 0-1 saat, yani az televizyon izleyen öğrencilerin yaklaşık %60’ı çok kitap okuyan (etkin okuyucu) okuyucu olduğu, oysa bu oranın günde 4 saat ve daha fazla televizyon seyreden öğrencilerde %45,1’e düştüğü görülmektedir. Buna bağlı olarak, günde 0-1 saat televizyon izleyen öğrencilerinde seyrek ve orta sıklıkla okuyanların oranı toplam %40,9 iken, bu oran günde 4 saat ve daha fazla televizyon izleyen öğrenciler için %55’e yükselmektedir. Günde 2-3 saat televizyon izlemenin (orta izleme süresi) öğrencilerin okuma sıklığını, 4 saat ve daha fazla izleme seçeneğine göre daha az olumsuz etkilediği de anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, çok televizyon izlemenin okumayı olumsuz yönde etkilediği söylenebilir.

Öğrencilerin Bilgisayar Kullanma ve Kitap Okuma Durumları Arasındaki İlişki

Bilgisayar kullanma süresinin, öğrencilerin kitap okuma sıklıklarına etkisini belirlemek amacıyla elde edilen veriler aşağıda Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Öğrencilerin Kitap Okuma Sıklığı ve Bilgisayar Kullanma Sıklığı

Okuma Sıklığı	Öğrencilerin Bilgisayar Kullanma Sıklığı (Günde)					
	0-1 saat		2-3 saat		4 saat ve daha fazla	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç okumam					1	3,2
2 ayda 1 kitap ya da daha az	7	7,3	8	8,4	4	12,9
Ayda 1 kitap	31	32,3	30	31,6	15	48,4
Ayda 2 kitap ve daha fazla	58	60,4	57	60,0	11	35,5
Toplam	96	100,0	95	100,0	31	100,0

Buna göre, 0-1 saat ve 2-3 saat bilgisayar kullanan öğrencilerin yaklaşık %60’ı ayda 2 kitap ya da daha fazla kitap okurken (etkin okuyucu iken), 4 saat ve daha fazla bilgisayar kullanan öğrenciler için bu oran %35,5 düşmektedir. Hiç okumadığını belirten bir öğrenci ise 4 saat ve daha fazla bilgisayar kullanmaktadır. Günde 0-1 saat bilgisayar kullanan öğrenciler ile 2-3 saat kullanan öğrenci gruplarında “çok okuma” (ayda 2 kitap ve daha fazla) seçeneği en yüksek orana sahip iken, günde 4 saat ve daha fazla bilgisayar kullanan öğrenciler için bu seçenek ikinci sıradadır. Tablo 8’in verilerine dayanarak, uzun süre bilgisayar kullanan öğrencilerin kitap okuma sıklıklarının düştüğü ve bu iki değişken arasında ters orantılı bir ilişki olduğu söylenebilir. Bir başka deyişle, bilgisayarı az kullanan öğrencilerin daha çok kitap okudukları görülmektedir.

Öğrencilerin Yeterince Kitap Okumama Nedenleri Olarak Televizyon İzleme ve Bilgisayar Kullanma

Araştırma hipotezimizin doğrudan sımanmasına yönelik olan ve öğrencilerin neden yeterince kitap okumadıkları sorusuna verdikleri yanıtlardan oluşan veriler Tablo 9’da yer almaktadır.

Tablo 9. Öğrencilerin Kitap Okumama Nedenleri

<i>Kitap Okumama Nedenleri</i>	Sayı	%
TV'yi çok izlemek	49	22,1
Bilgisayarı çok kullanmak	26	11,7
TV ve bilgisayara çok zaman ayırmak	47	21,2
Kitap okumaktan hoşlanmıyorum	24	10,8
Yeterince kitap okuduğumu düşünüyorum	71	32,0
Diğer	5	2,2
<i>Toplam</i>	222	100,0

Öğrencilerin neden yeterince kitap okumadıklarına yönelik veriler içeren tablo (Tablo 9) incelendiğinde televizyon izleme ve bilgisayar kullanma ile ilgili nedenlerin ilk üç sırayı aldığı görülmektedir. Öğrencilerin %55'i yani yarıdan fazlası televizyon ve bilgisayar ögesi nedenleriyle yeterince kitap okumadığını belirtmiştir. Yeterince kitap okuduğunu düşünen %32'lik oran ayrı tutulduğunda ise, yeterince kitap okumadığını düşünen %68 oranındaki öğrenci grubunun %55'nin okumama nedeninin televizyon izleme ve bilgisayar kullanma ile ilgili olması oldukça dikkat çekicidir.

Yeterince kitap okumamada televizyon izleme ve bilgisayar kullanma dışındaki nedenlerin etkisinin %13,1 düzeyinde kalması, öğrencilerin yeterince kitap okumama durumlarında televizyon izleme ve bilgisayar kullanmanın başlıca etkenler olduğunu ortaya koyar niteliktedir. En azından öğrencilerin böyle düşündüğü söylenebilir. Burada, %32 oranının da öğrencinin yeterince okuduğunu düşünmesi, kitap okuyan öğrencilerin önemli bir bölümünün de yeterince okuduklarını düşündükleri, bunun farkında olduklarını da ortaya koymaktadır. Bu farkında olma olumlu bir durum olarak değerlendirilebilir.

Daha Az Televizyon İzleme ve Bilgisayar Kullanmanın Daha Çok Kitap Okumaya Etkisi

Öğrencilerin kitap okumama nedenleri ile ilgili tabloda (Tablo 9) sunulan verileri ve bu verilerin ortaya çıkardığı durumu desteklemek için sorulan daha az televizyon izleme ve bilgisayar kullanmanın daha çok kitap okumayı sağlayıp sağlamayacağı ile ilgili öğrenci düşünceleri Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. Daha Az Televizyon İzleme ve Bilgisayar Kullanma Daha Çok Kitap Okuma İlişkisi

<i>Daha Az Televizyon İzleme ve Bilgisayar Kullanma Daha Çok Kitap Okumayı Sağlar mı?</i>	<i>Sayı</i>	<i>%</i>
Evet	126	56,8
Hayır	96	43,2
Toplam	222	100,0

Öğrencilerin %56,8'si (126) daha az televizyon izleme ve bilgisayar kullanmanın daha çok kitap okumayı sağlayacağını belirtirken, %43,2'si (96) daha fazla kitap okumayı sağlamayacağını belirtmiştir. Bu veriler, öğrencilerin yarıdan çoğunun televizyon izleme ve bilgisayar kullanmayı az kitap okumanın bir nedeni olarak gördüğünü ortaya koymaktadır. Ayrıca, bu oran Tablo 9'da yeterince kitap okumamalarında televizyon ve bilgisayarı neden olarak düşünen %55'lik öğrenci oranı ile tutarlıdır.

Kitap, Bilgisayar Oyunu ve Televizyon Kahramanları Konusunda Öğrencilerin Düşünceleri

Okudukları, izledikleri ya da oyunların içinde yer alan kahramanlardan etkilenmenin öğrencileri o etkinliği gerçekleştirmeye daha çok yönelteceği sayılısıyla sorduğumuz soruya öğrencilerin verdikleri yanıtlara göre oluşturulan tablo (Tablo 11) aşağıdadır.

Tablo 11. Öğrencileri Etkileyen Kahramanlar

<i>Etkileyen Kahramanlar</i>	<i>Sayı</i>	<i>%</i>
Televizyonda gördüklerim	69	31,1
Bilgisayar oyunundakiler	46	20,7
Okuduğu kitaptakiler	107	48,2
Toplam	222	100,0

Buna göre, anketi yanıtlayan öğrencilerin %48,2'si okuduğu kitaplarda yer alan kahramanlardan, %31,1'i televizyonda gördüğü kahramanlardan, %20,7'si bilgisayar oyunundaki kahramanlardan etkilendiklerini belirtmiştir. Öğrencilerin en büyük bölümünün (%48,2) en çok etkilendikleri kahramanların kitaplarda okudukları olduğunu belirtmeleri bu alışkanlık açısından son derece olumlu bir

durum olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, kitap kahramanlarının öğrencilerde daha kalıcı etki yarattığı anlaşılmaktadır. Ancak, en çok kitap kahramanlarından etkilenmelerine karşın, öğrencilerin en çok gerçekleştirdikleri etkinlikler arasında kitap okumanın son sırada olması bir çelişki gibi görünmektedir. Bu durum öğrencilerin kahramanlara ilişkin bu etkilenmeyi kitap okumaya yeterince yansıtmadıkları, daha açıkçası, bu üç etkinlik içinde okumayı birinci sıraya çıkarmaya yetmediği biçiminde yorumlanabilir. Ancak, çok okuyan öğrenci oranının %56,8 olduğu gözönüne alınırsa %48,2'lik kitap kahramanlarından etkilenme oranının önemli ölçüde tutarlılık gösterdiği de görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmada gerçekleştirilen anket uygulaması ile elde edilen bulgulara dayanarak şu sonuçları sıralamak olanaklıdır:

1. Öğrencilerin kitap okuma alışkanlıkları olumlu bir görüntü ortaya koymaktadır. Öğrencilerin “etkin okuyucu” ya da “orta düzey okuyucu” oldukları anlaşılmıştır. Okuma alışkanlığına sahip olmayan öğrenci yok denecek kadar azdır. Zayıf okuma alışkanlığına sahip öğrenci oranı da düşüktür. Kısacası, araştırma kapsamına alınan öğrenciler genelde güçlü ve orta düzey okuma alışkanlığına sahiptirler. Ancak öğrencilerin yarıya yakınının “etkin okuyucu” oldukları gerçeği gözden kaçırılmamalıdır. Hedeflenmesi gereken sıklığın “etkin okuyuculuk” olduğu dikkate alınır bu oran küçük bir oran değildir. Türkiye gerçekliğinde olumlu sayılabilecek bu araştırmaya ait okuma oranları “olması gerekene” göre değerlendirildiğinde olumsuzluklar içeren bir hal almaktadır. Bu görece olumlu durumun araştırmaya dahil edilen okullara özgü eğitim anlayışı, öğretmenin niteliği, okulun olanakları, okuma alışkanlığına ilişkin okul ve öğretmen duyarlılığı, ailelerin yaklaşımı, ailelerin sosyo-ekonomik yapısı etkili olmaktadır.
2. Öğrenciler genelde hoşlandıkları için kitap okumaktadırlar. Onlar, iyi bir boş zaman etkinliği ve derslere katkısı olan bir ilgi olarak gördükleri için de kitap okumaktadırlar. Öğrencilerin genelde okuma alışkanlığı olgusu açısından sağlam sayılabilecek nedenlerle kitap okudukları söylenebilir. Öğrencilerin kitap okuma sıklıkları ile nedenleri bu alışkanlıklar açısından örtüşmekte, birbirini bütünlemektedir.
3. Öğrenciler ders ve ödevleri nedeniyle hafta içi genelde “az” izledikleri televizyonu hafta sonları anlamlı düzeyde artırarak “çok” izlemektedirler. Öğren-

ciler genelde televizyon izlemeye eğilimlidirler.

4. Öğrenciler bilgisayar kullanma konusunda güçlü eğilime sahiptirler. Hafta sonları daha çok boş zamanları olduğundan daha fazla bilgisayar kullanmaktadır. Öğrenciler bilgisayarı daha çok “oyun oynamak”, “ödev yazmak” ve “okul ödevlerini yapmak” amaçlarıyla kullanmaktadır. Ancak, öğrencilerin bilgisayar kullanma nedenleri arasında “oyun oynamak” ağırlıklı olarak yer almaktadır.
5. Öğrenciler boş zamanlarında gerçekleştirmek üzere kitap okumak, “televizyon izlemek” ve “bilgisayar kullanmak” etkinlikleri arasından kitap okumayı son sırada tercih ederken, ilk iki sıraya “bilgisayar kullanma” ve “televizyon izleme”yi koymaktadır. Bir başka deyişle, araştırmamızda incelediğimiz üç etkinlik arasında öğrenciler kitap okumayı öncelikle tercih etmemektedirler. Öğrencilerin kitap okumayı, bilgisayar kullanma ve televizyon izleme etkinliklerinden sonra tercih etmeleri onların okumaya ayıracak zamanlarını azalttığı gibi, boş zaman etkinliği olarak okumayı diğer etkinliklere göre çekici bulmadıklarını da ortaya koymaktadır. Nitekim, öğrenciler bilgisayar kullanma ve televizyon izlemeye daha az zaman ayırsalar, daha çok kitap okuyabileceklerini bizzat kendileri de belirtmişlerdir. Kısaca, boş zamanlarını değerlendirmede bilgisayar kullanma ve televizyon izleme, öğrencilerin kitap okuma alışkanlıkları tercihlerini etkilemekte ve yerini almaktadır. Dikkati çeken bir başka nokta ise, bilgisayar kullanımının öğrenciler tarafından televizyon izleme etkinliğinden daha çok tercih ediliyor olmasıdır. Öğrenci ilgisinin televizyondan bilgisayara doğru kaymaya başladığı söylenebilir.
6. Öğrencilerin televizyon izleme süreleri ile kitap okuma sıklıkları arasında ters orantılı bir ilişki bulunmaktadır. Televizyon izlemeye daha çok zaman ayıran öğrenci daha az kitap okumaktadır. Aynı türden (ters orantı) ilişki öğrencilerin bilgisayar kullanmaları ile kitap okumaları arasında da söz konusudur. Bilgisayar kullanmaya daha az zaman ayıran öğrenciler daha çok kitap okumaktadırlar. Sözü edilen ters orantılı ilişki öğrencilerin kitap okumama nedenlerine yönelik sorulara verdiği yanıtlarda da açıkça görülmüştür. Öğrenciler yeterince kitap okumamalarında bilgisayar kullanma ve televizyon izlemeyi öncelikli neden olarak görmektedir.
7. Araştırmada ilginç bir başka sonuç ise, öğrencilerin bu üç etkinlik içinde tanıştıkları kahramanlardan etkilenme düzeyleridir. Öğrenciler kitap kahramanlarından daha çok etkilenmektedirler. Ancak, kahramanlardan etkilenme o etkinliği tercih etmeye yetmemektedir. Yine de kitap okumanın akılda daha

kalıcı izler yarattığı söylenebilir.

Araştırmamızın yapısı gereği (bilgisayara sahip çocuklara ulaşabilmek için) seçmek durumunda olduğumuz Çankaya İlköğretim Okulu'nun ortalama bir devlet okulu sayılamayacağı gerçeği de gözden uzak tutulmamalıdır. Sahip olduğu olanaklar, öğrenci ailelerinin yapısı vb. etkenler açısından özel okul niteliğine yakın görünmektedir. Dolayısıyla, bu araştırma ortalama koşullara sahip bir devlet okulu ile yapılsaydı farklı sonuçlar elde edilebilirdi. Bu araştırmada ulaşılan sonuçlar nitelikli özel okul niteliğine yakın devlet okullarına genellenebilir görünmektedir.

Araştırmada elde edilen sonuçlar çerçevesinde bazı öneriler geliştirilebilir:

1. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), öğrencilerde sağlıklı bir okuma, televizyon izleme ve bilgisayar kullanma alışkanlığı geliştirme ve bunlar arasında denge sağlama konusunda ulusal bir politika belirlemelidir.
2. Öğrenciler için dengeli bir kitap okuma, televizyon izleme ve bilgisayar kullanma kültürü yaratmaya yönelik programlar oluşturulmalı ve uygulanmalıdır. İlköğretim döneminde sınıf içinde sadece Türkçe ders kitaplarındaki parçalara dayalı olarak okuma faaliyeti yapılmamalıdır. Öğretmenler öğrencilerin okuma ilgilerini belirleyerek bu doğrultuda öğrencilerine okuyucu rehberliği yapmalıdırlar. Ders programlarındaki serbest okuma saati artırılmalı ve müfredata bilgisayar okur yazarlığı dersi konulmalıdır.
3. Medya, bilgisayar ve televizyonun doğru kullanımı konusunda haber ve yazılara yer vererek, halkın bilinçlenmesini sağlamalıdır. Bu konuda MEB ile Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yaygın eğitim faaliyetlerinde ailelere çocuklarının televizyon izleme, bilgisayar kullanma ve okuma alışkanlıkları konusunda eğitim verilmelidir.
4. Üniversitelerin Eğitim Fakülteleri'nde okuyan öğretmen adaylarına bilgisayar ve televizyon gibi araçların doğru ve etkili kullanımı ile ilgili gerekli dersler verilerek, bilinçlendirilmeleri gerekir. Bu konuda hem mesleki hem de kişisel duyarlılık taşımak zorunda görünen öğretmenler, öğrencilerinin televizyon izleme ve bilgisayar kullanmalarının, okuma alışkanlıklarına zarar vermesini engellemeye çalışmalıdırlar. Kitap okumanın alternatif bir boş zaman etkinliği olduğunu öğrencilerine benimseterek ve yaşatarak göstermelidir. Kendileri de üç etkinlik türünü dengeli biçimde gerçekleştirerek örnek/ model olmaya çalışmalıdırlar. Bu konuda ailelerle mutlaka işbirliği içinde olmalıdırlar.
5. Gerek okul yöneticileri ve öğretmenler, gerekse aileler öğrencilerde televizyon izleme ya da bilgisayar kullanmanın okuma alışkanlığına göre daha "önemli" ya da

“gerekli” olduğu yönünde bir anlayış geliştirmemeli, buna engel olmaya çalışmalı, okuma alışkanlığı olmadan bu etkinliklerin verimli olamayacağını onlara benimsetmeye çalışmalıdırlar. Ancak, bu üç etkinlik konusunda hiçbirinin yasaklanması yönünde davranmamalı, öğrencilerde “seçici” ve “sınırlayıcı” bir tutum geliştirmeye çalışmalıdırlar.

6. Okullarda televizyonlu ve bilgisayarlı eğitime ayrılan zaman kadar kitap okumaya da zaman ayrılmalıdır. Bu üç etkinliğin birbirini engelleyen değil, destekleyen ve belirleyen nitelikte olmasına çalışılmalıdır.
7. Televizyon kanallarının özellikle çocuklarda olumsuz eğilimler yaratacak programlar yapmaması çok önemlidir. Bu konuda televizyon kanalları hem kendi kendilerini denetlemeli hem de devlet tarafından ciddi bir denetime alınmalıdır. Devlet tarafından gerekli yasalar çıkartılarak, uygulanması gerekir. Televizyon çocuklar için okuma alışkanlığını köreltecek değil güçlendirecek nitelikte işlev görmelidir. Çocuklar için zararlı olabilecek programlar geç saatlerde gösterilmelidir.
8. Kitap okumanın alternatif bir eğitim ve boş zaman etkinliği olma işlevini sürdürebilmesi için okullarda mutlaka çağdaş ve çekici kütüphaneler ile sınıf kitaplıkları oluşturulmalıdır.
9. Öğrencilerin sağlıklı bir okuma alışkanlığına sahip olmalarında önemli rolleri olan çocuk kütüphaneleri ile halk kütüphaneleri işlevsel kılınarak çekici duruma getirilmelidir.

Görüldüğü gibi, önümüzdeki süreçte önemli bir konu olarak karşımıza çıkması olası televizyon izleme ve bilgisayar kullanma alışkanlıklarının, çocukların okuma alışkanlıklarına yönelik tehdit ve alternatif olması durumu bireysel ve toplumsal duyarlılıkla aşılabilecektir. Gerekli önlemler alınmadığı takdirde yazılı kültürü edinmeden görsel kültürle yaşamaya başlayacak çocuklarda sağlıksız kişilik ve eğilimlerin oluşması kaçınılmaz olacaktır. Bu konuda çocuklar, gençler ve yetişkinler arasında karşılaştırılmalı olarak yapılacak yeni araştırmalar konuyu zenginleştirecektir.

Kaynakça

- Akgül, M. (1995). 20 Haziran 2005 tarihinde Bilkent Üniversitesi web sitesinden erişildi: <http://www.bilkent.edu.tr/kemer/kemer2.html>
- Aksaçoğlu, A. (2005). *Öğrencilerin televizyon izlemeleri ve bilgisayar kullanmalarının okuma alışkanlıkları üzerine etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara

- ALA. (1978). *Book reading and library usage: a study of habits and perceptions*. New Jersey: Gallup.
- Alpay, M. (1990). Çocuk ve kütüphanesi: Okulöncesi dönem. Kütüphane: Dünyü yarına bağlayan köprü içinde (ss. 79-84). İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Aral, N. ve Aktaş, Y. (1997). Çocukların televizyon ve diğer etkinliklere harcadıkları sürenin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 99-105.
- Bamberger, R. (1990). *Okuma alışkanlığını geliştirme*. (B. Çapar, Çev.). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Bayram, O. (1990). *İlkokul çağı çocuklarının okuma alışkanlığı ve Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesi gezici kütüphane hizmetleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Beentjes, J. W. H., Koolstra, C. M., Marseille, N. ve Voort, T. H. A. (2001). Children's use of different media: for how long and why? (S. Livingstone ve M. Bovill, Ed.), *Children and their changing media environment* [Kitle iletişim araçlarının etkileri üzerine değerlendirme] içinde. (ss. 85-111) New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Beentjes, J. W. H. ve Voort, T. H. A. (1988). Television's impact on children's reading skills: a review of research. *Reading Research Quarterly*, 23, 389-413.
- Berkowitz, L. ve Rogers K.H. (1986). A Priming effect analysis of media influence. (J. Bryant ve D. Zillmann, Ed.), *Perspective on media effects* içinde (ss. 57-81). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associate.
- Bintz, W. (1993). Resistant readers in secondary education: some insights and implications *Journal of Reading*, 36, 604-15.
- Birkets, S. (2004). The truth about reading. *School Library Journal*, 11, 50-51.
- Boztepe, F. (2002). *Çocukta okuma eğilimleri ve okuma teknikleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Brant, M. (2003). Log on and learn. *Newsweek*, 25 Ağustos-1 Eylül s. 52-55.
- Brooks, G., Schagen, I. ve Nastat, P. (1997). *Trends in reading*. Slough: National Foundation for Education Research.
- Canter, L. (1998). *Televizyon bağımlısı çocuklar* (H. Gürel, Çev.). Ankara: HYB.
- Çıngı, H. (1990). *Örnekleme kuramı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Devrimci, H. K. (1993). *İlkokul beşinci sınıf çocuklarında okuma alışkanlığının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Dökmen, Ü. (1994). *Okuma becerisi, ilgisi ve alışkanlığı üzerine psiko-sosyal bir araştırma*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Evra, J. V. (1998). *Television and child development*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Furi-Perry, U. (2003). Dude, that book was cool: the reading habits of young. *Reading Today*, 20,24. 15 Kasım 2004 tarihinde Academic Search Premier veri tabanından erişildi.
- Gagne, K. D. (1992). *Kids and books: a model for television as a medium to lead children to literature (motivation, reading, attitudes)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. University of Massachusetts, [y.y.]. 22 Eylül 2003 tarihinde Digital Dissertation Abstract veri tabanından erişildi.
- Greenfield, P. M. (1984). *Mind and media: the effects of television, video games, and*. Cambridge: Harvard University.
- Groebe, J. (1998). Warning: children are watching. 20 Eylül 2003 tarihinde UNESCO Web sitesinden erişildi: <http://www.unesdoc.unesco.org/images/0011/001123/112377e.pdf>
- Gunter, B. ve Mcalleer, J. (1997). *Children and television*. London: Routledge.

- Gürün, O. A. (1984). *Çocuğumuzu tanıyalım*. İstanbul: İnkılap.
- Hampton, P. M. (1985). *The effects of television viewing on reading achievement and leisure time reading*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. University of Georgia, [y.y.]. 22 Eylül 2003 tarihinde Digital Dissertation Abstract veri tabanından erişildi.
- Hastings, M. (2003, 25 Ağustos - 1 Eylül). Pasting the grade. *Newsweek*. s. 55-56.
- Healy, J. M. (1999). *Bağlantı doğru mu?* (A. Gürsel, Çev.). İstanbul: Boyner Holding Yayınları.
- Hirsch, S. G. (1999). Children's relevance criteria and information seeking on electronic resources. *Journal of the American Society for Information Science*, 50, 1265-1283.
- Holtzman, W. H. ve Lagunes, I. R. (Ed.). (1981). *Impact of educational television on young children*. Genava: UNESCO.
- Koolstra, C. M., Voort, T. H. A. ve Kamp, L. J. (1997). Television's impact on children's reading comprehension and decoding skills: A 3-year panel study. *Reading Research Quarterly*, 32, 128-152.
- Lieberman, D. A. (1986). *Reading, television and computers: children's patterns of media use and academic achievement*. Yayınlanmamış doktora tezi. Stanford University, [y.y.]. 22 Eylül 2003 tarihinde Digital Dissertation Abstract veri tabanından erişildi.
- Luma, S. (2002). *İlköğretim okulu yedinci sınıf öğrencilerinin okuma beceri ve alışkanlıklarını geliştirmeye yönelik uygulamalı bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara
- Markoff, J. (2000, 16 Şubat). A Newer, lonelier crowd emerges in Internet study. *The New York Times*.
- Mavi, S. (1995). *Okuma hatalarının okuma alışkanlığına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara
- O'Toole, K. (2000, 16 Şubat). Study offers early look at how internet is changing daily life. 26 Haziran 2004 tarihinde Standford Üniversitesi web sitesinden erişildi:
http://www.stanford.edu/group/siqss/Press_Release/press_release.html
- Özçelebi, O. S. ve Cebecioğlu, N. S. (1990). *Okuma alışkanlığı ve Türkiye*. İstanbul: Milliyet.
- Özdiker, C., Saridoğan, C., Ulucak E., Özdamar, S. ve Özöner, P. (1997). *Televizyon yayınları şiddet ve çocuk kamuoyu araştırması*. Ankara: RTÜK.
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. (1997). *Çocuklara yönelik televizyon yayınları*. Ankara: RTÜK.
- Sayın, Ö. (1999). Aile ortamında televizyonun çocuğun toplumsallasmasındaki tek yönlü belirleyiciliği. *İletişim Ortamlarında Çocuk Birey Sempozyumu bildiriler kitabı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Smith, K. A. (1982). *Exploration of variables that affect reading interests and abilities in junior high school: an exploratory study*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Boston University School of Education, Boston. 22 Eylül 2003 tarihinde Digital Dissertation Abstract veri tabanından erişildi.
- Staiger, R. C. (1979). *Roads to reading*. Paris: UNESCO.
- Stenberg, C. (2001, 16-25 Ağustos). Reading research in Sweden: a short survey. 67. IFLA Konferansı'nda sunulan bildiri. 20 Eylül 2003 tarihinde
<http://www.ifla.org/IV/ifla67/papers/181-113e.pdf> adresinden erişildi.
- Stephens, M. ve Treays, R. (1999). *Bilgisayarlar*. (S. İkiz, Çev.). Ankara. TÜBİTAK.
- Sullivan, A. M. (1991). The natural reading life: A high school. *English Journal*, 80, 40-46.
- Şimşek, F. (2003). *İlköğretim ikinci kademede görülen okuma problemleri ve çözüm önerileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum

- Televizyon çocukları uyuşturuyor. (2004). *Sabah*. 15 Kasım 2004 tarihinde <http://www.sabah.com.tr/cp/yas114-20040821-101.html> adresinden erişildi.
- Turam, E. (1996). *Ekranaltı çocukları*. İstanbul: İrfan.
- Virgil, S. (1994). More time and choices overcome students resistance to reading, *Clearing House*, 68, 52-55. 22 Eylül 2003 tarihinde Academic Search Premier veri tabanından erişildi.
- Woolf, S. J. (1980). *Relationship of family structure and leisure-time activities to middle grade students' voluntary reading*. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi. Boston University School of Education, [y.y.]. 22 Eylül 2003 tarihinde Digital Dissertation Abstract veri tabanından erişildi.
- Yavuzer, H. (1994). *Çocuk psikolojisi*. (11. bs.). İstanbul: Remzi .
- Yılmaz, B. (1993). *Okuma alışkanlığında halk kütüphanelerinin rolü*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Yılmaz, B. (1995). Okuma sosyolojisi: Ankara'da oturanların okuma alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Türk Kütüphaneciliği*, 9 (3) 325-336.
- Yılmaz, B. (1998). Okuma alışkanlığı sorunu, bir enstitü örneği ve Türkiye için öneriler. *Türk Kütüphaneciliği*, 12 (3), 244-251.
- Yılmaz, B. (2000). Ankara'daki ilköğretim öğretmenlerinin okuma ve halk kütüphanesi kullanma alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Türk Kütüphaneciliği*, 16 (4), 441-460.

Summary

The students who are being analyzed have generally strong and medium reading habits. Students generally read because they like reading, think reading is a good free time activity and a help to the lessons. Students generally like watching TV. They watch more TV at the weekends. Students use computer for playing games, writing homework, and for doing their homework. Students prefer reading books as the last activity they want to do. However they prefer to watch TV and use computers at the top activities they want to do. Also it is seen that students' interest in TV is sliding to computers'. There is an opposite relation between the time students spent watching TV and using computers and the time they spent reading. Students who spent more time watching TV and using computers spent less time reading books. The heroes in the books are remembered more by the students than the heroes in computer games and TV. The Ministry of Education, parents, teachers and media have a high responsibility on the students's getting a balanced habit in these 3 activities.